

საქართველო

ღიბთ ვ. ი. დეკუშვილისა თბილისი.

სამშენიერო და სალიტერატურო ნახაბიანი გაზეთი. გამოდის ჟოზელ კვირა დღეს.

№ 22.

მაისის 30, 1893 წ.

№ 22.

შინაარსი: — ერიკელ და აზატ-ხანი (ხალხური ლექსი). — მუსიკა (ლექსი) დეტუ მებრუნისა. — მკრანე. — მკრე შე-
ნიშნა. — წერილი ამბები. — ბედის ტაძარი გ. წერეთლისა. — ბედი ხვენი ბაეშვიძისა (წერილი მფორე) წყალტუბელისა. — მკი-
რე შენიშნა ხვენი ნათარგენ ლიტ. რატურაზე თ. კიკვიძისა. — ხალხური ლექსი (ფშავში ჩაწერილი გრ. აფშინდაშვილის მიერ).
ქუთაისის თავად-ანაუთო სადღილ-მამულა ბანის განცხადებანი.

მკრელე და აზატ-ხანი

(ხალხური ლექსი, შეკრებილი თ. რაზივაშვილის-მიერ)

ზატხან წამომდგარიყო,
თან მოაქეს მთა და ბარია,
თორმეტ ათასი კაცი ჰყავ,

ჯარია მეთმარია.
მთაზე დაიცა კარაგი,
ქვეშ დადგა ოქროს სკამია,
ღურბინდით გამაინდეს;
— სად არის ლორიჭამია?
წადით, ცოცხლები მომგვარეთ,
ერთსაც არ მოსჭრათ თავია.
ეს რო ერეკლემ შეიტყო,
საქრისტიანოს გულისთების
წელს შემოიკრა ხმალია:
მიშველე ქართლო, კახეთო,
შვილები ხართ, თუ ძმანია,
ერთი ზღვა გადმოვარდნილა,

ვერ გადასწედება თვალთა,
ცოლ-შვილსა ყელებს დაღვიჭრის
და დაგვიდგება თვალთა;
გავიქეთ, ვერსად წაუვალთ,
ცხენი არა გვეყეს მალთა!

მუსიკა

მეუკარს მუსიკა, მაგრამ არა დამცობელი,
წახარი ჭნელი, ფიქრო-გამხსნელი, მილის მომკერელი;
მეუკარს მუსიკა, მაგრამ არა სამხიარული,
სარგვეარი და გასართობი, უაზრ-უსულა!

მეუკარს მუსიკა, ამბეგერი, ამბელეგბელი,
ამბესებელი სამამრით, გამმხსნელებელი;
მეუკარს მუსიკა, მიუწუნებულ ტკივილთ აღმძვრელი,
დამაყიჭრელი, დაღუბებულ გრძობათ ამშლელი...
დეტუ მებრუნისა

მ ბ ტ ი ა ნ ე

ერთმეტს ამომჩრეველს შეუტანია გუბერნიის სამოქალაქო საქმეთა სასამართლოში საჩივარი უწყსოდ კენჭის ყრის მოხდენაზედ. მოჩივრების გვარები რუსულია. საჩივარი სამ პატივსაღებდს უკანონობას უჩვენებდა ქალაქის ამომჩრეველის დასარღვევად. ერთი ისა, რომ სხვა-დასხვა ყუთებში აღმოჩნდა სულ სხვა-დასხვა რიცხვი თეთრისა და შავის კენჭებისა: ზოგში იყო ცხრაას ჩეიდმეტე, ზოგში—ცხრაას ოცდათექვსმეტე, ზოგში ცხრაას ორმოცი და კიდევ მეტიც; მეორე ისა, რომ ბევრნი ამომჩრეველნი სასმელების გამოყიდვითაგანები იყვნენ და ამით, ახალი საქალაქო წესდების ძალით, არა აქეთ უფლებდა ამომჩრეველისა; მესამე ისა, რომ ყოველ ყუთზედ გარდა სახელისა და გვარისა, იყო კიდევ გამოცხადებული რიცხვი, რამდენსაც დაუსახელებია სახმოსნო პირი ამოსარჩევად. დაწერილებით არის შეტყობილი, რომ ვინც „დეორკოვი ნომრის“ კანდიდატი იყო, იმას არა ნაკლებ ოთხასი პირი ასახელებდა კანდიდატად, თვს რომ ყუთზე ამისთანა რიცხვების ზედწარწერა თითქოს ყოველს ამომჩრეველს ცხადად აჩვენებდა, ვინ იყო „დეორკოვი ნომრების“ კანდიდატი და ვინ არა. ჩენის აზრით ეს უკანასკნელი საბუთი მართლაც ძალიან პატივსაღებია და ამ გვარი განკარგულებით ცხადად გამოჩნდა „დეორკოვი ნომრების“ პარტიის ზედმოქმედება ამომჩრეველების კეთილ სინიღისთანაზედ. მაგრამ რადგან თვით გუბერნიის სასამართლოს განკარგულებით იყო ასეთი წესი შემოღებული, რასაკვირველია, იგი თვითონ თავის წესს ევლარ დაარღვევდა თუმცა ცხადია, რომ ეს წესი თვითსაჩინოთ მოეხმარა „დეორკოვი ნომრების“ კანდიდატების გაყენას.

გუბერნიის სასამართლომ უფრო იმ მიზნეს მიჰქცია თავის ყურადღება, რომ შავსა და თეთრ კენჭებს ერთად არ ითელიდნენ. რომელ ყუთშიაც უფრო ცხადად ნაკლები კენჭები იყო, მხოლოდ იმას ითელიდნენ. ამის გამო იმან მოშალა ეს არჩევანი და ახალი არჩევანები დანიშნა კვირას, ოცდაათს მაისს. იმედა მეორე არჩევნები უფრო სამართლიანი განაკლებდა იქნება ქალაქის მკონსენისა მცხოვრებლების ყველობაზედ. თვითონ ძველი სომხის პარტიაც უფრო გონიერად და წინდახედულად მოიქცევა.

დღითი-დღე უფრო-და-უფრო მტკიცდება ქიზიყ-კახეთის შევიწროებული მდგომარეობა მოუსახლეობის გამო. ვაზეთები გეცნობებენ, თუ რა საშინელი მისწრაფებით ყიდულობენ შვიმოტანილის

ფქვილს სიღნაღში. ფულს ვინდა დაძებებს, ან სიძვირსა, ოღონდ კი საკმაოდ იყოს. პურის ფქვილის გამოყიდვლიც ევლარ ასელიან გაჭირებულ ხალხის მოთხოვნილებას. ნეტა რა უნდა ჰქნას იმ ღარიბ ხალხმა, რომელსაც სარჩოც აკლია და მასთან ფულიცა. აი, იმათთვის ჯერ არსაით არის ხელი გაწვდილი მისაშველებლად.

საქართველოს მახრები, საცა კი კირანხული საკმაოდ არის წელს, გულ-მხურვალე თანაგრძნობას იჩენენ ქიზიყ-კახეთის გაჭირებულთათვის; მაგრამ საშუებაროდ ჯერ ამ გულ-მხურვალეობას საერთო თანაგრძნობის გამოცხადება ვერ მოუხერხებია. ბევრგან ფულიც იკრიბება, კიდევ იგზავნება, მაგრამ არა-ვინ იცის, როგორ და სად მიაწვდინონ, ან ვინ კისრულობს ასეთს შეამაელობას. საშუებაროა, რომ თვით ვაზეთებსაც არ ეტყობათ შეწირულობის გამოცხადება. დიდი სიკეთე იქნება, რომ ასეთ მდგომარეობას ბოლო საჩქაროდ მოეღოს და ქართველს ხალხს არ დაეშალოს თავის მოძმის საშველად ხელის გაწვდენა.

წლებანდელი წელიწადი კიდევ არაფერია შედარებით მომავალის წლის მოუსახლეობასთან. მძიმე ზამთარმა და საშინელმა დამტკევემა წყლობამ გაზაფხულისამ, ამასთანავე უწყალო სეტყვამ ქართლ-კახეთში ახალი მოსავალი სულ წაახდინა, ასე რომ წრეულსავე დამშეულს ხალხს ვისადა კიდევ უფრო გაუჭირდება. შარშან ღვინის მოსავალი ქართლში მაინც მეტად უხვი იყო, მაგრამ სეტყვამ და ცუდმა პირმა წრეანდელის მოსავლისამ ახლავე გააძვირა ღვინოც კახეთში. მისი ხალხი: ფშატი, თუში და ქისტები ცხერიტ რჩება. წრეანდელმა სასეტყვა ზამთარმა ცხერის ფარები საშინლად ვასწყვიტა, ნიაფლერებმა საბალახებში წალეკა და შემდეგ უცებ ჩამომდგარი სიტყეები, უძვეელია, ახალ ბალახს ევლარ მოიყვანს. ყოველივე ამ გარემოების წყალობით მომავალს წელს საერთო გაჭირება მოგველის. დღეს თუ ხალხი მთავში, ქიზიყში, დღუშეთის მახრამში და ზემო იმერეთში გრძნობს მოუსახლეობის გამო აღვაობრივს გაჭირვებას, ვისათუ ეს გაჭირება, უძვეელად მთელს საქართველოს მოედლება და ცუდი არ იქნება ახლავ გოგორმე თავი შეიღვას თვით საზოგადოებამ და ამ თავითვე იღონოს რამე.

აი, როგორია ახლანდელი კახეთის ხალხის მდგომარეობა, რომელსაც ვეცხატავს ილია ზურაბიშვილი:

„ამ წელიწადს კახეთს ეწვია შემადრწუნებელი უბედურება, რომელმაც ხალხი, როგორც თავადი და აზნაური, მით უფრო გლეხ-კაცობა, უკიდურესამდე მიიყვანა... ეს უბედურება იმდენად საგრძნობელია, რომ იმისმა ძლიერებამ წარსულს ნაკის წელიწადს ბევრით გადაამეტა და დაწრდილა მისი მწვავე მოქმედებანი... მე მოგახსენებთ შიმშილზე, რომელიც ამ ეამად მსუფთვეს თელავის მაზრაში... საქმე იქამდის გამწვავდა, რომ ხალხი იძულებულია ბალახით იკვებოს თავი!...

„ეს რამდენიმე ხანია თელავის სასწორზე ფეკილს ფსი ემატება და მაზრაშიაც ამ ეამად პური ძნელი საშოვნელია... შეიძლება იშვიათად მხოლოდ ერთისა, ანუ ორისაგან მთელს სოფელში, მაგრამ ის გამოვიდა იმ შოვნისაგან? კოდას 5 შ. 50 კ. და 6 მან. ნაკლებ ვერ მიიღებთ!...

„ასეთი მდგომარეობა აზიღვინებს მაზრის გლეხ-კაცობას თელავიდან ფეკილსა და იმითი ასაზრდოვებინებს თავის ცოლ-შვილსა. მერე აქვს კი ღონის ძიება, რომ შეისყიდოს ხოლმე ფეკილი? საიდან? ღვინო დღი ხანია მას გაუთავდა, ან ვალში და ან თითონ დალია! სხვა რა საშვლება უკირაეს ხელში, რითი დაიხსნას თავი შიმშილის მიერ გამოწვეულს სიკვდილისაგან?! არაფერი იმის მეტი, რომ ვაჟყოდის სულს-აქეთი ავეჯუღლება, სამეურნე ნივთები და სხვა. და სწორედ რომ ასეც არის!... მაგრამ შემდეგ! შემდეგ რაღა იქნება? მეორედ უნდა აიშენოს ოჯახი? განა შეიძლება კი? მე გგონია რომ არა. გაითავალისწინეთ ყველა ეს და დინახავთ ორს საერთოს: აწყყოს და მომავალს; არც ერთი მათგანი ვერავითარს სანუგუმებელს ვერ წარმოადგენს!... ორივეში საღატაკე, შიმშილი და სასოწარკვეთილება!...

„თეთ თელავშიც ძალიან ცოტა მოდის პური; ამ ეამად მხოლოდ ა. ივგორ ოსკანოეს მოსდის ფეკილი შეუწყვეტლივ და ფუთი, მართლა რომ კარგის ფეკილისა 1 შ. 50 კ. იყიდება!... ყოველ დღე იმის საწყობთან აუარებელი ხალხი ტრიალებს; ფმეტესი ნაწილი გლეხ-კაცობა; ზოგი ხურჯინით მოსულა, ზოგი ტომრით და ზოგიც პატარა პარკებით. იყიდის გლეხ-კაცი ორი-სამი დღის სავაძლს და მიეჭარება შინსაკენ, მიაწოდოს ლუგმა თავის საცოდავს ცოლ-შვილს, რომელსაც, შეიძლება, რამდენიმე დღეა პური თვლითაც არ უნახავს!

„თუ კიდევ გაგრძელდა ამ გვარი მდგომარეობა, ძნელი სათქმელია რა მოვლის ჩვენს საცოდავს ხალხს!

ისიც უნდა ექიანოთ მხედველობაში. რომ ეს და მშვევა შემდგდგისთვისაც დააჩვენეს ამ საცოდავების კეთილ-დღეობის თავის დაღს და, შეიძლება, სამუდამო-სო შიმშილი თავიდან ვეღარ ავიცილოთ!...

ამისათვის ახლავე უნდა ვეცადოთ საქმის გეროვანად მოვლას და წინ წასწვევას!... სხვათა შორის ერთ საუკეთესო ღონისძიებად დაისახება შემდეგი: იშუამდგომლოს, ვისიც გერ არს, მაღალ მთავრობასთან, რათა დამშუელ სოფლების საზოგადოებებს მიეცეთ დროებითი, ანუ თუ შეიძლება სამუდამო, დახმარება იმ ფულიდან, რომელიც შეგროვილია სოფლის მალაზიების პურის გაყიდვით. როგორც დაქვემდებარებული ვიცი, ეს ფული სულ 32000 მანეთია; როცა მოვლენილი უბედურება მოშორდება ხალხს, მაშინ ის ფულიც შეიცვება. დაყოფება საქმისა გამოიწვევს შემადრწუნებელ შედეგს!...

იქითა კვირას მთავრობის განკარგულებით მოვიღენ საქართველოში მეცნიერნი ვენახების დასათვლიერებლად და მათ ავადმყოფობის შესასწავლად. ერთი იყო საფრანგეთის მეცნიერი პროფესორი მარონი, მეორე დოქტორი გორგატი, რომელიც არის ფილოქსერის წამლობის მოთავე ვენგრაში, მესამე აკადემიკოსი კოვალევსკი და მეოთხე ოდესის უნივერსიტეტის პროფესორი მელიქიშვილი, რომელსაც აქვს ზღუზულობით ბესარაბიისა და ყირიმის ვენახების წამლობის ზედამხედველობა მინდობილი.

მისის 21 ტუფილისის კავკასიის სამეურნეო საზოგადოების სადგომში მოხდა კრება; სადაც ბევრი ადგილობრივნი მეურნეობის მეცნიერნი და მიწათმოქმედნი დაესწრენ, რომ მოეპინათ მეცნიერის სტუმრების აზრი და დაკვირვება სხვა-და-სხვა ჭიებისა და სოკოებისაგან განადგურებულს ჩვენს ვენახებზედ. ამ კრებებზედ უნდა გამოარკვეულიყო შემდეგი საკითხავები: ა) რა გზას უნდა დაადგენ მეცნიერები და რა ღონისძიება იხმარონ ფილოქსერის მოსასპობად კავკასიაში; ბ) რა ნაირად უნდა გავრცელდეს ამერიკული ეაზი, რომელსაც ფილოქსერა არ ეკარება და როგორი მწიფელობა, ან რა ხასიათი უნდა ექმნეს ამერიკული ეაზების გაშენებას კავკასიაში; გ) რა პირობით უნდა მიეცეს ნება კერძო მეოჯახებებს, რომ ამერიკული ეაზი გააშენონ, გარდა იმ დაწესებულებათა, საცა თეთი მთავრობა კისრულობს თავის ხარჯზედ ამ ეაზის გაშენებას; დ) მიეცეს თუ არა ღონის-იმერეთის მეოჯახებებს ნება, დაიბარონ ხეხილსა

და სხვა საქინანულო-სამრეწველო მცენარის ნერგები მცირე აზის, ოსმალეთის და იტალიის ზოგიერთი ალაგებიდან, საცა კი არაერთი რეზილისა და ვაზის ავადმყოფობა არ არის.

ყველა ამ კითხვების დასაბოლოებლად ჩინებული აზრები წარმოთქეცს პროფესორმა მარიონმა, დოქტორმა გორვატმა და პროფესორმა მელიქი-შვილმა.

პროფესორმა მარიონმა ძალიან სამწუხარო სურათი აღვიხატა შორაპნის მავრის ენახებისა. იქ ისე ყოფილა მოღებული ფილოქსერა, რომ მომეტებული ნაწილზედ წამლობაც მოუხერხებელი ყოფილა. ამ სავანზედ შეიქნა ბაახი და ბოლოს ვადაჭრით წარმოსტევა ფრანკოზის მეცნიერმა. პრის ორ ნაირი ნიადაგი შორაპნის მავრაზიო. ერთი — ყვირილა-რიონის ჭალები, საცა ნიადაგი მეტად ნოყიერია, და ქვიზიანი. ამ ალაგებზედ შესაძლებელია გაშენდეს ენახები და წამლობაც მოუხერხდება, რადგან ერთი, რომ ნოყიერი მიწა ვაზს საკმაო ღონეს მისცემს, ავადმყოფობა ადვილად ვადიტანოსო და მეორე, რომ მიწის ნიადაგი უფრო ფხვიერია, წამალიც ადვილად გაატანს ვაზის ფესვებში და მოჰკლავს ფილოქსერის ჭიებს.

მეორე ნაირი ნიადაგი, როგორც პროფესორმა მელიქიშვილმა ახსნა, გორგებზედ და ფერღობებზედ მეტად მძიმე კირიან-თიხიანი (აყალოიანი) არისო. ამისთანა ადგილებში თვით ზედაპირს ნიადაგისას, საცა კი ნოყიერება მოიძეება, მეტად თხელი და ცოტა სისქე აქვსო. ამას ქვეშ კი მდებარებს თიხა (აყალო მიწა), რომელშიაც ვერც წყალი გაატანს და ვერც არაერთი წამალი. ამის გამო აქ წამლობა ავადმყოფს ვაზს არ მოუხერხდება და საზარალოც არის მეოჯახისთვისო. მძიმე, და კირიან-თიხიანი (აყალოიანი) ნიადაგებზე, როგორც კი განხდება ფილოქსერა, ენახები მაშინვე უნდა მოისპოს და იმის მაგიერად სხვა საქინანულო მცენარეობის მოყვანას უნდა შეუდგნო. ზოგ ალაგს ზეთისხილის კეთება შემოიღონ, ზოგან კაპრეტები გააშენონ, ზოგან რწყილის წამლის თესლი მოიყვანონ, ეს იმაზედ იქნება დამოკიდებული, სად როგორი ჰავა და ნიადაგიაო, რა ალაგს რომელი მათგანი უფრო ხელს მისცემს მეოჯახისათვის.

ამ სახით მომეტებულ ნაწილს შორაპნის მავრის მთავორებზე, როგორც, მაგალითად - ზემოსაქარას, დილიკაურს, აღისუბანს, კვალითს, იღემს,

ფუთს, ბოსლევს და ბევრგან, საცა კი კირიან-თიხიანი ალაგებია, შეუძლებელია, რომ ფილოქსერის ავადმყოფობას რამე მოუხერხდეს. ამ ალაგებზედ, საცა კი ფილოქსერა განხდება, ის ენახები უსათუოდ უნდა მოისპოს, რადგან მათი წამლობა მოუხერხებელია და იმ ადგილებიდან ფილოქსერა მეზობელს ენახებშიაც განხდება ადრე თუ გვიანო. ასეთი ღონისძიების ხმარება მიუცილებლად საქიროა და ამის დასამტკიცებლად ჩინებული მოსაზრება წარმოსტევა ბ-ნმა გუნცაძემ. მისის აზრით საშუალოდ რომ ვიანგარიშოთო, ერთი დესეტინა ენახი აძლევს ასოც ფუთ ღვინოსო, რომელიც ღირს სამას მანეთალო. მუშაობის ხარჯი წელიწადში თუთხმეტი თუმანიო; ამდენი ენახის წამლობა მეპატრონეს უჯდება ათი თუმანიო; მე აქ არ ვანგარიშობო პატრონი ვანოყიერებას ენახისასო. მაშ დარჩება მეპატრონეს ხუთი თუმანიო. ეს ხუთი თუმანიც ნიადაგის შეპატოებას მოუნდება და გამოდის, რომ ფილოქსერიან ენახის მეპატრონეს მხოლოდ ჯაფა რჩება და სხვა მოგება კი აღარაფერია. რასაკვირველია, რომ სჯობია ამისთანა ენახი სულ დასწავს მეპატრონემ და მანედ სხვა რამ დათესოსო.

რაც შეეხება ამერიკულ ვიზების შემოღებას ამ საგანზედ მეცნიერებმა წარმოსტევეს შემდეგი აზრი. თვით საფრანგეთისა და ენგერის მაგალითი ვიციენებსო, რომ საქიროაო დაარსდეს ორნაირი მეცნიერული გამოკვლევა. იქ, სადაც მთავრობის საშუალებით გამართულია ვაზის წამლობა, თუნდ საქარის სანამყენოში, გაშენდეს ნახევარ დესეტინაზედ ამერიკულს ვაზზედ დამყენი ალაგობრივი ენახის ნამყენი და ნახევარ დესეტინაზედ მხოლოდ ამერიკული ვაზის ნერგები. რომელიც უფრო გაიხარებს და სარფა გამოადგება მეოჯახისთვის, იმას მიჰყონ ხელი. საფრანგეთის მაგალითმა ცხადდ დაამტკიცა, რომ ამერიკულ ვაზებზედ დამყენა ალაგობრივის ენახის ნამყენისა ძალიან საქირობოტო; გამოუტყველი კაცი და უსწავლელი ვერც კი მოახერხებს ამ ნაირად ენახის გაშენებას და ამას გარდა ნამყენიც არ ხარობს. მანასადამე ყველას სჯობია, თითონ ამერიკული ვაზი ზედ-დაუმყენელოდ გააშენონ. მაგრამ ამასაც თავდაპირველად სანამყენოში გამოკლა უნდა, ვინ იცის ჩვენს ნიადაგს როგორ შეიშაობს ამერიკული ვაზი. იქნება კიდევ განიაროს, მაგრამ მისი ღვინო უფარვისი გამოდგეს.

ამის გამო ყველა მეცნიერები ამ სამეურნეო კრებაზედ შეთანხმდნენ, რომ უსათუოდ სახელმწიფო

ბელის ტაძრის წმინდა ბარძიმების

საქარის სანამყენოში გააშენონ ორ გვერი ეწინააღმდეგეთ ერთი ამერიკულის ეაზისა და მეორე ამერიკულ ეაზზე დამყნლი ჩეენებური ეაზები. არამცა და არამც ნება არ მიეცეს კერძო პირს, რომ თვითონ დაიბაროს უცხოეთიდან ამერიკის ეაზის ნერგები, რადგან ამ ამერიკის ეაზსაც სჭირებია თვისებური ავადმყოფობა სახელად ბლაკროტი, რომელიც მილდუმზედ კიდევ უარესი ყოფილა.

სწავლულმა გარეატმა წარმოსთქვა, თუ რა წესით მოქმედებს ავსტრიის მთავრობა ამ შემთხვევაში. არის ისეთი მთავრობის დაწესებულებოა, რომელიც თვითონ გზაენის საფრანგეთში თვის მეცნიერს მერწინებსა და იქაურს სანამყენოებში თვი-

თონ ეს მეცნიერები არჩევენ ამერიკის ეაზის ნერგებსა, რომ ბლაკროტის ავადმყოფობა ნერგს არ გამოაყვესო. ამას გარდა თვითონ ამ არჩეულს ნერგებს გაველებენ ბლაკროტის მოსაკლენებელს წამალში და ისე გზაენიან ავსტრიაშიო.

აქ მთავრობა გამოაცხადებს ყოველ ნოემბრის თვეში ნერგების გაყიდვასო და შემამულენიც ყიდულობენ მთავრობის დაწესებულებისაგან ამერიკულ ეაზის ნერგებსო. მთავრობა ჰყიდის ამ ნერგებს იმ ფასად, როგორც მას უჯდება ადგილობრივად და არ ანგარიშობს იმ ხარჯს, რაც გადმოტანაში, ან მეცნიერების გვზაენაში და ნერგების წამლობაში უჯდება. კრებამ მოიწონა ეს წესი და დაასკენა, საქრო არისო ესევე წესი შემოილოს ჩვენმა მთავრობამ კავკასიის შემამულეების ხელის გასამართავადო.

მცირე შენიშვნა

მეტიდობა რომელიმე პირი ნიადგა ბევრსა სწერ-
ყვის სამზობლო ლიტერატურაში, ბევრსაც
ყვიროდეს საზოგადო საქმეებზედ, წიგნებიც
ბევრი შეადგინოს, დასტამოს და გამოცეს; მაგრამ
„ფრიალ და მსახურებამის“ მიიცი ღილი მანძალი
უკლდეს; ისიც ხომ შეიძლება, კაცს ბევრი ეწეროს,
მაგრამ ეს ნაწერები ყურადღების ღირსი არ იყოს.
განა არ შეიძლება, საზოგადოებამ უფრო ღიდ და მ-
სახურებად ჩაუთვლოს ამისთანა მწერალს, — წერაზე
რომ სულ ხელს აიღებდეს, რადგან მის ნაწერებში
შესაძლებელია, ბევრი ცრუ, მრუდე და ღვარძლიანი
აზრები იყოს განთესილი. ისიც ხომ შეიძლება, რომ
ასეთი კაცი წერიც იყოს ყოველის საქველმოქმედი
დაწესებულებისა, მაგრამ მის წერილსა სარგებლობის
მაგიერად მანებლობა უფრო ბევრი მიუძღოდეს. ასე
რომ იყოს, მაშინ რაღა ბრალი დაედება „წიგნების
გამომცემელ ქართველთა ამხანაგობის“ კენჭის ყრას?

მოშირე არა ჰქვიან, თუ სამდე სთქვას ერთი, ორი;
თავი ყოლა ნუ ჰგონია მელეკეთა კარგთა სწორი;
განაღა სთქვას ერთი, ორი, უმცავსო და შორი-შორი;
მაგრამ იტყვის: „ჩემი სჯობი“ უცილობლობს, ვითა ჯორი.

ეს ღიდებული პოეტის სიტყვები შეიდასის წლის
წინად წარმოთქმული ისე ცოცხლად ბატავს ჩვენს
ღღვენდელს ლიტერატორთა და პუბლიცისტთა თე-
ინებას, რომ ის ზემოხსენებული ლექსი, თითქმის გუ-
შინ იყოს ზედგამოჭრილად წარმოთქმული.

ჩვენს აზრით, „წიგნების გამომცემელი ამხანა-
გობა“ ფრიალ შესანიშნავი დაწესებულება საქართვე-
ლოში, რომელსაც ჯერჯერობით თითქმის სწორი
არა ჰყავს საქართველოს ნიადგაზე. განა ახალი
გაგონებაა, რომ ბევრი შემდგარა ჩვენში საზოგა-
დოება, მაგრამ არცერთს ღიდი ღდე და თვალ-
საჩინო ხანჯრძივი წარმატება არ მისცინა? ერის-
თვის? იმისთვის, რომ ან საზოგადოების მოთავენი
არ ყოფილან ჯეროვანად გამსკეალულნი თავის მო-
აღყოობითა და მსხვერპლიმტანნი, ან და ზნეობრივის
მხრივ მდგარან დაბალ ხარისხზე. ოღანთაც ევერ აუტა-

ნით პირადი შეურაცხყოფა და თავის პიროვნულ
თავმოყვარეობისათვის შეუწირავთ ყოველთვის საზო-
გადო საქმე.

„წიგნების გამომცემელ ქართველთა ამხანაგო-
ბას“ ბედით ასწენია ისეთი მეთაურები, რომელნიც
ყველაზედ ნაკლებათ ფიქრობენ თავის საკუთარ პი-
როვნულს თავმოყვარეობაზედ. იმათ ბევრი ღანდღეა-
გინება, შეურაცხყოფა და მიეთ-მოეთობა ზვედლიათ
წილად იმისთანა კაცებისაგან, რომელნიც თქვენ
„ფრიალ და მსახურებულად“ მოგანიათ; მაგრამ ისინი
ამას ყურადღებას არ აქცევენ და მხოლოდ ცდილობ-
დენ წვერების ამორჩევის დროს ისეთი თხა არ
არ გაერთათ ცხერის ფარაში, რომელიც კლდზედ
გადაყრიდა მიველს „ამხანაგობის“ წვერებს და იმათ
ნამოქმედარს. რადესაც ისინი ირჩევენ თავიანთ წვე-
რებს, მხოლოდ ხელმძღვანელობენ წვერის ზნეობით
სიწმინდით და უფრთხიან რკებიან აესულებს.

მეორე საბუთი კიდევ ეს არის, რომ არჩევითი
დაწესებულებაში მხოლოდ მაშინ მიდის კარგად სა-
ქმე, როცა ყოველი ამორჩეველი მიდის ყუთთან
კენჭის ჩისავდებად მარტო საკუთარი თვით-არის
მოსაზრებით და არავითარს ვარემე გავლენას არ
უნდა გამოჩინებოდეს მისი ნება. ის უნდა იყოს
გამსკეალული მხოლოდ იმ აზრით, რომ ამორჩეული
კაცი სასარგებლო იქნება საზოგადოებისათვის, თუ
საზარალი. იქნება ამოსაჩუქრი პირი ძლიერ და მსახუ-
რებულად იყოს, „ფრიალ პატეისაცემიც“, მაგრამ საზო-
გადოებისათვის კი საზარალი გამოდგეს. ხალხში ნათ-
ქვამია: „ეს ფონი კარგია, მაგრამ ერთგან არიობსო“. აი,
ამ ფონზე გასულელს კაცს რაც უნდა უქო იგი,
მაინც ევერ ენდობა და შორს მდებარე ხიდზე გასელს
არჩევს. ამხანაგობის კრებამაც ასე გადაწყვიტა თავის
განაჩენი „ფრიალ და მსახურებულს კაცზედ“ და ნურას
უკაცრავად. რაიცა შეეცება იმ პირობა, რომელნიც
ემუქრებიან ამხანაგობიდან გამოსელას, იყვენ ნება
მათი. საბრძოლად გამაზნერებული რაზმი რიცხვით
კი არ უნდა იქმედეს თავს, ამაყედ ყოველი მებრ-
ძოლის პირადი ღირსებითა.

წერილი ამბებში

მისის 30-ს დანიშნულია „წერა-კითხვის სა-
ზოგადოების“ სასარგებლოდ აღვერი მუშ-
ტილის ბაღში წინა წლებში ყოველთვის მა-
ისის ღამდეს მოხდებოდა ხოლმე ამ გვარი დროს

გატარება საქველ-მოქმედი საქმისათვის. წელს კი
სხვა-და-სხვა დამაბრკოლებელ გარემოების ძალით
მოუღვიანდა აღვერის გამართვა, მაგრამ მაინც იმე-
ღია, რომ საზოგადოება არ მოაკლებს ჩვეულებრი-
ვად თავის თანაგრძობას.

კერას, მისის 23-ს მოხდა ქართულ გამოცემელთა ამხანაგობის კრება ახალ მოხელეთა ასარჩევად. ამორჩეულ იქნენ გამგედ ა ჯაბადარი, ხაზინადრად ი. მაქავარიანი, გამგეოს წევრად ს. ინასარიძე, მდივნად ნ. ზედვინიძე. ამავე კრებაზედ განხილულ იქნა თხოვნა ამ ორის წლის წინად გამაგებულის ბ.ნი.მის. ნასიძისა, რომელიც ხელახლად ითხოვდა წევრად არჩევას. უყარეს კენჭი და ხელმეორედაც არ ამოარჩიეს. თუთხმეტი თეთრი მოუვიდა და ო.რ.მო.ც.-და-ცხრა კენჭი შავი.

ჩვენ მივიღეთ ბ.ნი.ი. კაკაბაძისგან ზესტაფონს მოგროვილი შვიდი თუმანი, ორი მანეთი და ერთი აბაზი „წერა-კითხვის საზოგადოების“ გადასაცემად

ბედიის ტაძარი

ბედია მიხსენებულია ძველადვე საქართველოს მატანიეში. ეს ადგილი ერთი უძველესთაგანია. მისი სახელი საქართველოს პირველ მეფობიდანვე არის ცნობილი სამასის წლის წინად ქრისტეს მოხელასდ. „ქართლის ცხოვრების“ ზეპირგადმოცემისამებრ, აქ დამკვიდრებული პირველად ვგროსი, თარგამოსის ერთი ძეგავანი, რომელსაც ალუშენებია ქალაქი ვგროსი და შემდეგ ეს სახელი დარქმევია როგორც თვით მდინარეს, რომელზედაც ქალაქი ყოფილა გაშენებული, აგრეთვე მთელს დასავლეთის საქართველოსაც—ლიხთიქით შვარეს შავ-ზღვამდის. ეს ის ქვეყანაა, რომელსაც სულ ძველად ბერძნებმა უწოდეს კოლიდა და შესაძლებელია ქართული სიტყვისაგან „კლდე-რყეათაღან“ გადაკეთებულიყვეს ეს სიტყვა, რადგან ეს ქვეყანა მართლაც უწინდელს დროს და ახლაც, ჯიქეთის მხარეზედ ნამეტურ, ზღვის ნაპირის კლიდანს რიყეს წარმოადგენს.

საქართველოს პირველმა მეფემ ფარნაოზმა ისიძი ვგროსის გამგებელი ქუჯი, მიათხოვა თვისი დაჲ. მას აქეთ მის სატახტო ქალაქს, ვგროსს, დაერქვა სახელად ბედია. ეახუშეტის აზრით თვით ქუჯმა დაარქვაო თავის ძველ სატახტო ქალაქს ვგროსს ბედია, ვითომც იმისთვის რომ მან აქ ჰპოვა თავისი ბედი, ესე იგი გამტენიერდა ფარნაოზ მეფის სიძობით.

ალაღი ბედია მდებარებს სევანეთის ქედის გადმოღმა-კალთების ძირში, მდინარე ვგროსზედ, რომელიც ერთვის შავს ზღვას, დაბა ოჩამჩირესთან, მდინარის ენგურის ჩრდლოეთით. მერვე საუკუნეში,

დანიშნულებისა მებრ მოსახმარებლად; აი, სია შე მომწირველთა:

ბბ. ნ. ბ. ლლაბერიძემ 20 მან., ფანსუა სოლოლაკმა 5 მან., ალექსანდრე წულუკიძემ 3 მან., გ. ჩუბინიძემ და თ. ავეგირონი 5 მან., ს. კლიაშვილმა 2 მან., ალიკიად იანაზოლომ 3 მან., რაფიელ გველესიანმა 1 მან., პავლე ამალობეღმა 1 მან., ერისტო ზანდრაძემ 1 მან., სამსონ გაჭირობიძემ 20 კაპ., მარკოზა გვარამია 50 კაპ., იორდანე სიხარულიძემ 1 მ., ლეო პანსიემ 1 მ., ფილიპე დარჩიამ 1 მ., თედორე კიკეძემ 1 მ., ნიკო კაკაბაძემ 1 მ., ილიკო კაკაბაძემ 2 მ., ნესტორ კაკაბაძემ 3 მ., კიმოთ ვარდლასანიძემ 1 მ., ალექსი ხარაბემ 50 კაპ., ვ. დარჩიამ 1 მ., ილიკო ქუთათელაძემ 1 მ., ალექსანდრე კვეციანემ 1 მ., კოლა ქუთათელაძემ 1 მ., მაქსიმე დეისაძემ 1 მ., ყარამან კაკაბაძემ 1 მ., მოსე მოსუშვილმა, 1 მ., მათე მელაძემ 1 მ., ილიკო კოლომიცოვმა 1 მ., ზარასი გაჭირობიძემ 1 მ., ლევან კაკაბაძემ 1 მ., მე ი. კ.—ქემ 5 მ იესებ ფხაკაძემ 50 კაპ., = 72 მ. 20 კაპ.

როდესაც ლეონ პირველმა მიიღო მეფობა და განათავისუფლა მთელი დასავლეთის საქართველო ეიზანტიის იმპერიის მორჩილებისაგან, მაშინ მან ვაჟყო შავის ზღვის მხარეზედ ნაპირები სამ საერისთოდ: ბედიის საერისთო, ანუ სრულიად სამეგრელო, ცხუმის (სოხუმის) საერისთო და აფხაზეთის საერისთო, ანუ ახლანდელი ჩერნომორიის მხარე (Черноморскій край). ეახუშეტი ჰგონებს, რომ ეს სახელი უწოდეს მას პირველად ბერძნებმა და ვითომც წარმოებდეს ვგროსის შვილიშვილისაგან, რომელსაც რქმევილა აბაზა, ანუ აბაზღა. ბედიის ერისთავის ღირსების წოდება ყოფილა „ბედიელი“ თამარ მეფის დრომან. როცა თამარ მეფემ სამეგრელოს ერისთავი მისცა ეარდან დადიანს, რომელიც წინად იყო ბედიელად, მას შემდეგ აქ ბედიის ტაძარი შეიქმნა ბედიელ მიტროპოლიტთა საჯდომი და მეფის კურთხევის დროს ამ ბედიელ მიტროპოლიტს ეჭირა ო.ც.და-მეექვსე ადგილი.

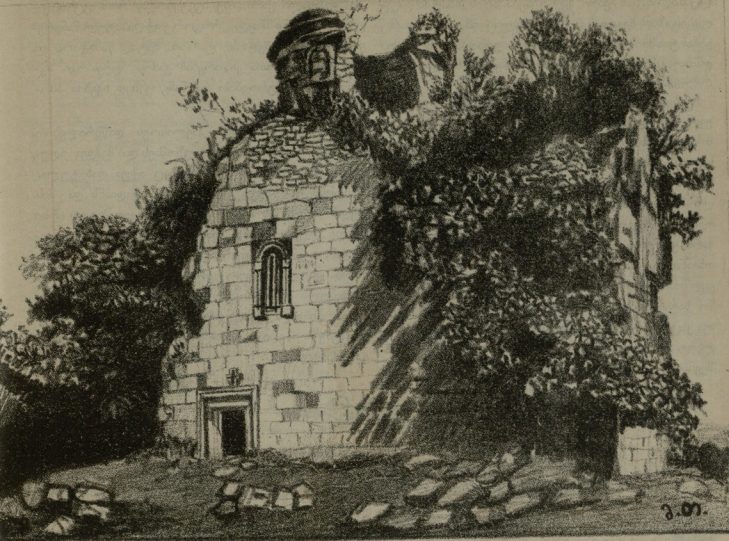
ამ დროდან სამეგრელოს ერისთავს ეწოდებოდა დადიანი, ხოლო ბედიელობა დარჩა ღირსებად ბედიის მიტროპოლიტსა.

როგორც ბედიის მიერ გადმოცემული ზედწერა ბედიის ტაძრის ბარძიშზედ ამტკიცებს, ეს ტაძარი უნდა იყოს აშენებული მეათე საუკუნის განსულს. ახლა ეს ბარძიში ინახება ილიორის ტაძარში და ფხვი აქვს მ-მეტრეული. მის გარშემო აწერია

*) ცხუმი ქართულად ნიშნავს სიციხანს, მზეზედ მიქციულს ადგილს. შემდეგ სიტყვა ცხუმი ოსმალებმა გადაამაზინჯეს სუბუზად. აბტ.

ბუღისის ეკლესია

ბელის ტაძრის ნანგრევები

შემდეგი: „წმინდაო დედა ლეთისაო მეოხ ექმენ წინაშე ძისა შენისა ამა ბარძიმისა შვიამწირველთა, ტაძრისა ამის აღმაშენებელთა და საკურთხეველისა ამის შექმობთა აბზაზეთის მეფესა ბაგრატს და დედასა მისსა დედუფალს გურანდუბტს“.

მეორე ზედწარწერაა ბარძიმის ფეხის ვარშემო: „ყოელად წმინდაო ელახერნისა ლეთის შშობელო მეოხ მექმენ წინაშე ძისა შენისა დღესა მას განკითხვისასა ცუად-ფარვად ჩემდა ბედიელ მიტროპოლიტსა გერმანე ჩხეტიძესა ამინ“.

ბროსეს ვაღმოუღია ერთი ზედწარწერა დასაეღეთის კუთხის ქვაზედ: „წმინდაო დედაო ლეთისაო მეოხ ექმენ ვალატოზო უხუცესსა სიმეონს, ამშენებელსა წმინდისა ამის ტაძრისა. ამინ“.

სამხრით კედელზე ბროსეს დროს ყოფილან დახატულნი სიმაღლით დადიანი გიორგი და დედა მისი მარეხი. მის გვერდით ამოუკითხეს შემდეგი ზედ

წარწერა ფერადი წამლითა: „დიუფალთ დიუფალი მარებ და შვილი მისი ერისთავი და მსახურთ უხუცესი დადიანი გიორგი“. ეს უნდა იყოს ლევან დადიანის შვილი, რომელიც განაგებდა სამეგრელოს მეთექვსმეტე საუკუნის ვასულოს. ბაგრატ მესამის კვაში წამოიღო ზეიად ერისთავმან ფანასკერტიდან და დასაფლავა ბედიას. აქედან უნდა ვიგულისხმოთ, რომ დედოფალს გურანდუბტს და მის შვილს ბაგრატ III-ს, აფხაზეთის მეფეს, აუშენებიათ ეს ტაძარი კარის ეკლესიად და გაუზღიათ თავის სასაფლაოდ.

ბელის ტაძარი ფრიად შესანიშნავია თავისებურებითა და თითქმის ყველა საქართველოს ტაძრებზედ უფრო ატყვია ამ ეკლესიას უძველესი ქართული ხუროთ-მოძღვრების კვალი. გარეგანი ქანდაკი კარებზედ და ფანჯრებზე შვიცავს ქართულ გრებილითა ნაქარგს, რომელიც თავისებურად არის დაწყობილი, შემკული და გერ კიდევ სეტის ზოლებად არ გა-

დაქმნილან. ამ გვარი ხელოვნება არის ნიმუში უძველესის აზიის ხელოვნებისა, რომელიც იმ დროს აღარც ვიზანტიაში და არც დასავლეთის ევროპაში არ სცოდნიათ. ამ გვარი სახეები ხელოვნებისა მხოლოდ საქართველოში შენახულა.

ბედის ტაძრის გვემა ჯვარის სახედ არის მოყვანილი. დასავლეთისაკენ ჰქონია შეწინიერი ხუროთმოძღვრების გვემაზე აგებული ფარდული (პორტიკოსტოვა). შიგნით ორ ეტაჟიანი ხორა, რომლის ზემო ნაწილი კამარებით უნდა ყოფილიყო შეწინებულნი თვით ტაძრის გუმბათთან. მას აქვს სამი სამწირველი, შუაგული ყველაზე უღიდესი. შიგნით ტაძარი ყოფილა მოხატული, ეს ჰქონია თორმეტ კუთხიანი ბოყიით შეკრული. ორს განის საკურთხეველში ორ-სართულიანი ოთახებია დატანებული. ზემო სართულის ოთახებში კიბის მიუღვამლად ვერ ავა კაცი. როგორც ეტყობა აქ ყოფილა ტაძრის სალარო და საგანძური. მოზიანობის დროს აქ უნდა შეენახათ ყოველი ძვირფასეულობა. თვით სართულ-

ში შესავალი კარი ისე იკეტებოდა, რომ უტორო ეყვანა შენიშნავდა. როგორც აქ დასატულ ნანგრევებიან სხანს, ზედის ტაძარი მეტად წაშლარა და დაშლილა დროთა ეთარების გამო. დღეს იგი შეფთაოლილია სურობით და ნანგრევებდ ხეებია ამოსული.

ხუროთ მოძღვრის პავლინოც დაწერილებით შეუსწავლია მისი გვემა, გაუზომავს და შეძლევ აღუდგინა მისი სურათი, რომელიც აქვეა დახატული. მეთექვსმეტე საუკუნეში გიორგი დედანს და მის დედას მარტეს ეს ძველი ტაძარი შეუკეთებია და მისი კვალი დღესაც სხანს აღმოსავლეთის კედლებზედ, გარედან, გვევის შეუფერებელი მოქანდაკებული ჯვარითა. ეს ჯვარი სრულებით არ ეთანხმება ტაძრის დიდებულს შერობას და ხუროთ მოძღვრების გეოგნების წინააღმდეგია: ვახუშტის დროს მეთერთმეტე საუკუნეში ბედის ტაძარი ჯერ კიდევ არ ყოფილა გაუქმებული.

გ. წერეთელი

ბედი ჩენი ბავშვებისა

წერილი შვარვ

ბირველ წერილში ჩენ დაუხატეთ მკითხველს, მემღობისამებრ, ჩენი ბავშვების ბედი დაბადებამდის და თვით დაბადების დროს, ახლა ჩვეულებით კვალში სალად დაბადებულ ყმაწვილების მოვლას და აღზრდას, რათა? ცხადად დაეინახოთ მათი მდგომარეობა.

ახლად შობილი ადამიანი საშინელი სუსტი რამ არის. თუ რიგიანი მოვლა არ ექნა, მას ერთს დღესაც არ შეუძლია იცოცხლოს: მისი სიცოცხლე კარგს მოვლაზეა სრულიად დამოკიდებული. ბავშვის ცხოვრებაში ისეთი დიდი ცვლილება ჰხდება დაბადების დროს, რომ საკვირველია, როგორ იტანს მისი უსუსური და ნაზი სხეული ამ ცვლილების ზეგავლენას. შობამდის ახალი არსება დედის გეაში ცხოვრებს. იქ სუნთქებს და დედის სისხლით საზრდოებს; არასფერს პირ-დაპირ გაელენა არა აქვს მანვდ: მოზორდება თუ არა დედის გეაშს, იგი საკუთარ არსებდ ჰხდება. მასზედ ახლა ერთბაშად და პირ-დაპირ მოქმედობს ყველაფერი: ჰაერი, სიცივე, სიმშობლი წყურვილი და სხვ. ამიტომაც დიდი გაფრთხილება და მოვლა ეჭირება, ახლად შობილ ადამიანს. თუმცა გრძნობს იგი ყოველსავე გაჭირებასა და საქაროვბას, მაგრამ ჯერ-ჯერობით მას არც ვაგება აქვს და

არც მოხერხება, რომ გამოხატოს როგორმე და ჩენც გაგვაგებოს თვის გაჭირება. ერთად-ერთი საშუალება მისი ყველაფრის გამოსახატავად არის ტირილი. ამიტომაც ახლად შობილის დაბინის მოვლა დიდ გამოცდილებასა და ზრუნვას მოითხოვს მომვლელისაგან. საკმარისია ერთი უბრალო შეცდომა, რომ ახლად შობილ ყმაწვილს სიცოცხლე მოუსპოს, ან დაასნეულოს.

თავდაპირველად ახლად შობილი ყმაწვილის მომვლელისა და აღზრდელის სრული ყურადღება იმის სხეულის მოვლასა და აღზრდაზე უნდა იყოს მიქცეული, რადგანაც იგი ამ დროს თათქის მარტო პირუტყულის გონებით ცხოვრებს. მაგრამ ეს მოვლა და აღზრდა ძრაველ ბევრს და რთული პირობების დაცეასა და ასრულებას მოითხოვს. ამგვარ პირობებს, სხვათა შორის, შეადგენენ: შესაფერი ტემპერატურის დაცეა; დიდი სისუფთავე, წმინდა ჰაერი, კვება, დროზე მოსვენებით ძილი, მოძრაობა და სხვანი.

დედის გეაში ბავში, ცხადია, დიდ სითბოში იმყოფება, ამიტომაც თუ დაბადებას შემდეგ, მინამ შეიწვეოდეს, თბილად არ შეინახეს და საკრძნობელი ცულილება მოხდა ამ შობილ, მის ცხოვრებაში უსათუოდ სიცოცხლე მოესპობა. მას მიუტოვებლად საჭიროა, გიზომოს ტერმომეტრით სითბო იმ ჰაერისა, რომელშიაც ახლად შობილი ყმაწვილია მოქცეული. მაგრამ ჩენში, სამწუხაროდ, სახლები ისეა

ავებული და მოწყობილი უმეტესად, რომ ზამთარში კიდევ რომ გინდოდეს, შეუძლებელია მაღალი ტემპერატურის დაცვა ჩვენებურ სოფლის სახლებში; არა თუ ახლად შობილი ყაწვილები, დიდებიც კი ხშირად ცივდებიან და სწყულობიან.

მეორე უსაქიროესი პირობის დაცვა ახლად-შობილი ყაწვილის სიმართლისთვის არის სისუფთავე. ამისთვის უმთავრესი საშუალება, როგორც ვიცით, არის ბანაობა. მაგრამ ამ საშუალებამ შეიძლება არგოს კიდევ ყაწვილს და ანოს კიდევ, თუ ამასთან სხვა პირობაც არ დაიცევს. ბანაობის დროს მეტისმეტად გავრთობილება უნდა, რომ ყაწვილი არ გაცივდეს. ერთი რომ უსათუოდ საცმია თბილ ოთახში უნდა აბანაონ ყაწვილი, მეორედ ტანსაბანი წყლის ტემპერატურა უსათუოდ ტერმომეტრით უნდა გაიზომოს. ერთი და ორი გრადუსით სითბოს ნაკლებობას ამ შემთხვევაში ისეთი დიდი მნიშვნელობა აქვს ახლად შობილი ყაწვილისთვის, რომ ადვილად შეესაძლებელია გაცივდეს და მოკვდეს კიდევ.

ჩვენებულყო სოფლის დედაკაცი კი, რადგანაც ტერმომეტრი ჩვენში ხმარებაში არ არის შემოღებული, ყაწვილის ბანაობის დროს მხოლოდ თითების შემწვობით ზომვენ ტან-საბანის წყლის ტემპერატურას. რაღა თქმა უნდა, სითბოს გაზომა შეუძლებელია, და ვინ იცის, რამდენი ყაწვილი იღუპება ჩვენი ამგვარი უმეტერებისა და დაუღებრობის გამო. ამას გარდა ჩვენში, სამწუხაროდ, სისუფთავე საზოგადოდ ძირელ ნაკლებად უყვარს ხალხს, რასაც ცხადად გვიჩვენებენ ის ფაქტი, რომ ბევრი ქართელი წელიწადში ორჯერ არა ბანაობს და საცეცხლსაც თევობით არ იცვლის ხოლმე.

ერთს უსაქიროესს სიცოცხლის პირობას, როგორც ყოველი არსებისთვის, ისე ახლად შობილი ყაწვილისთვის, წმიდა ჰაერი შეადგენს. ამ მხრით ჩვენი ყაწვილები უფრო ბედნიერნი არიან, მაგრამ მისთვის კი არა, რომ მოაველეხს ცნობილი მისი მნიშვნელობა და ხელს უწყობდენ ყაწვილს. არა, თვით ბუნების წყალობით ჰაერი ჩვენში, მთელი წლის განმავლობაში, შეწინააღმდეგებს, და სახლებიც ისრეა ამგებულნი, რომ ჰაერი თავისუფლად იცვლება სადგომში.

ყაწვილის ჯანმთავრობისა და სიცოცხლისთვის, რაღა თქმა უნდა, დიდი მნიშვნელობა აქვს საზრდოს. ახლად შობილი ადამიანისთვის ბუნებას თვითონ დაუნერვებს შესაფერის საზრდოს, რომლის მაგიერობა არაფერს არ შეუძლია. ეს საზრდო არის თვით საკუთარი მისი მშობელი დედის რძე. ის არის პირველად მისი საკმელი და სასმელიც. ახლად-შობილი ყაწვილის კუჭი და ნაწლავები ისეთ საზრდოს საჭიროებენ, რომელმაც ერთსა და იმავე დროს კიდევ უნ-

და გასწინდოს იგინი და კიდევ უნდა ასაზრდოს ყაწვილი. და სწორედ ესრეთ საზრდოს შეადგენს ახალი მშობიარე დედაკაცის რძე, რომელიც ორთავე დანიშნულებას შეენიერად ასრულებს პირველ ხანებში და შემდეგ, ყაწვილის აღზრდისა თანდათან იცვლება ისე, როგორც მისი საჭიროება მოითხოვს. ამიტომაც მშობელი დედის რძის განგრძობას ვერ გაუწყვეს ყაწვილი ვერც სხვა დედაკაცის რძე და ვერც ხელოვნურად მომზადებული საზრდო. თუმცა ეს ასეა, მაგრამ, როგორც სხვა ქვეყნებში, ისე, სამწუხაროდ, ჩვენშიაც ხშირად დედები არ ასრულებენ ამ თავიანთ საღმთო მოვალეობას. იმათი დღეობრივი ვალი მხოლოდ ბავშვის შობით თავდება. შემდეგ იგინი თავიანთ ნაშობ შვილს სხვა დედაკაცს აძლევენ გამოსაკვებად. ეს შეუწყნარებელი ჩვეულება, რასაკვირველია, უფრო მაღალ წოდებასა და შეძლებულ ოჯახებშია შემოღებული. განათლებულ ქვეყნებში ძიძის არჩევის დროს კიდევ დიდ სიფრთხილეს ჰმჩირობენ: დიდი ყურადღება აქვს მიქცეული, როგორც ზნეობრივ ღირსებაზე ძიძის, მის რძის თვისებაზე, რადგანაც იციან, რომ ერთსა და მეორესაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ყაწვილის ბედისთვის. ჩვენში კი ოღონდ ძიძა იზოგონ და იძახ არ დადიდებენ, როგორი თვისებისა და ღირსების არის იგი. ჩვენ რომ სტატისტიკური ცნობები გვქონდეს შეკრებილი, უტყვევია დავინახავდით, რომ ძიძების ხელში ყაწვილები ერთი-ორად მეტნი იხოცებიან, ვიდრე საკუთარის დედების ხელში.

ყაწვილის სიცოცხლისა და გახსნისთვის მიუცილებლად საჭიროა აგრეთვე დროზედ მოხვედრა, ანუ ძილი და დროზე მოძირობა. ახლად-შობილ ყაწვილს თითქმის სულ სძინავს და ილიძების მხოლოდ მაშინ, როცა ძუძუსა სწოვს, სძინავს.

განათლებულნი ხალხნი პატარა ყაწვილის ჩასაწვენად და დასაძინებლად ისეთ საწოლს ჰმჩირობენ, რომ არაფერი არ უშლის მას თავისუფლად მოძირობას და მისი ნარჩის სხეულის გახსნას ჩვენში კი სულ სხვა ნაირად ექცევიან. თავდაპირველად ახლად შობილ ბაბუნს მოკუჭუნ მიაკერენ ხოლმე; შემდეგ, როცა ცოტა წამოიზრდება, აკვანში ჩააყენებენ. წარმოადგენთ ახლა ჩვენი მამა-პაპური აკვანი და საბარალო ყაწვილის მდგომარეობა, რომელიც თითქმის ნახევარ დროს ხელ-ფეხ შეკრული და შესუდრული აკვანში ატარებენ. ამაზედ უარესს, სწორედ, განგებ ვერას მოგვინებდა კაცი ბავშვის სატანჯველად და საწველად!

აი, როგორ სურათს წარმოადგენს აკვანში ჩაკრული ბავში. ჯერ რომ მიგრებით შესუდრენ, მერმე ვერც აკვანში ჩააწვენენ პირადმა და ფართე არტახებს შემოაკერენ: ეს თს მთავანს, სწორედ მკერდზე,

ასე რომ თავისუფლად სულის მოთქმა უჭირს და ხელე-
ბიკ ვეგრძობენ აქვს გავრული, მთარეს გაწვილდ
ფეხებზე შემოუჭრენ მაგრად, რომ ფეხებიც ეგრ გაანძ-
როს. ზემოდან პატარა დაბანზულ საბანს ვადაფა-
რებენ და პირზედაც ხელსახოცს. ერთი სიტყვით
საბრალო ბავშვს აკენში ჩაქრულსა, რაც უნ-
და გაუჭრდეს, ის ეგრც ერთ სხეულის ნაწილს ეგრ
გაანძრავს. ამგვარ მდგომარეობაში ყმაწვილი, რა-
საკვირველია, მორთავს ყვირილს, მაგრამ ეინ შეი-
ბრალებს! უგუფურ დედას, ანუ გამდელს ჰგონია, ქირე-
ულობს და იმიტომ სტორის, რომ არ უნდა დაიძი-
ნოსო. ამისთვისაც დაუწყებენ რწყევას და ქანაობას.
ამ საშინელს მდგომარეობაში ბავში უმატებს ყვი-
რილს. გულ-მოუსული დედა მაინც არ იბრალებს და
იმ დრომდე არწყებს, სანამ საბრალო ყმაწვილს თავ-
ებურ არ დაესხმის, არ დარეტიანდება და თვალებს
არ მიწაბავს; დედას კი ვიანა, იმის შვილს ტბი-
ლად სძინავსო, მაგრამ, გონა, ამისთანა ძილს! რაღა
თქმა უნდა, ეს არ არის მყურდრა ძილი, მუსაფერი
მოთხოვნეილებისა, არამედ ძილი, გამაწვეული ტვი-
ნის შერყევით და თავ-ბრუს დასხმით, რადგანაც აქე-

ნის რწყებს სწორედ ისეთივე მოქმედება აქვს ყმა-
წვილის ტენზე, როგორც ზღვის დღეფასა და ხო-
პალის ქანაობას დიდების ტენზე, ხაცა ცხადად
გეიმტკიცებს ის ფაქტი, რომ დიდხნის რწყებს შემ-
დგე ყმაწვილს სწორად ვულის აზიდებს და პირიდა-
ნაც ასაქმებს ღომე. ვი, რა განსაცდელში არიან
ჩაყარნილი ჩენი შვილები პატარაობისა ჩენებუ-
რი აკენისა და ჩენი დედების უმეტერების გამო!
ეის შეუძლია სთქვას, რომ ამ გავრეობებს დიდი
და ცული გავლენა არა ჰქონდეს ჩენი ყმაწვილების
სხეულისა და გონების გახსნაზე.

„რომ ნამდვილად მიხედეთ, რა წყალობაში არიან
„აკენში შერული ბავშვები“, ანაობს ერთი გამო-
ჩენილი პედაგოგი, „წარმოიდგინეთ თვითონ თქვენი
თავი მათ მდგომარეობაშიო.“ აქვე უნდა მოვიხსენ-
ნოთ აგრეთვე ერთი ცული ჩვეულება ჩენებურის
დედებისა. როცა აკენში ჩაქრული ბავში სტორის,
ისინი გასაჩუქებლად ძალად ძუძუს სტენიან პირში
და ამ გვარად, უმისოდაც სრულიად შეზუთულ ყმა-
წვილს, სულის მოთქმას უძნელებენ.

წყალტუბელი

მიტრა ზენიზხან ჩაქნს ნათარგმნ ლიტერატურაზე

მკვლას განათლებულმა ქართველმა უწყის, თუ რამ-
დენხდა ღარიბია ჩვენი ხათარგმნი ლიტერატურისა;
ღარიბია რთაქრობითი და მასთანგ უჯრებისა
თავისის დარსებითაც. რამდენიმე მოთხრობად და რომანი,
რამდენიმე დრამა და კომედია, რამდენიმე პოემა და წარა-
წერილი ლექსები — ა, სულ, რაც კი შეადგენს ჩვენს ხა-
თარგმნ ლიტერატურას, ჩვენს სამწყუსროდ. უფრო მე-
ტი მთავანი ბუნდოვანი და გაუგებარია. ისტორიადან,
ბუნების მეცნიერებიდან, ფილოსოფიადან — სრულდებით
არაფერი! ეს მოვლენა, ჰქმნის რთად სამწყუსრო, ყურა-
დალების დირსა ჩვენს ცხოვრებაში. ჩვენ აქ საწყსროდ
არ ვრცხთ იმის ვრცლად განმარტებას, თურა მხაშენ-
ლობა აქვს საზოგადოდ ხათარგმნ ლიტერატურას. ვინ
არ იცის, რომ კაცობრიობის წინ-სვლა კაცობრიობისა-
ვე გონების განვითარებაზეა დამოკიდებული; თუ ეკვლას
ერთ ხელს უწყობს ამ საზოგადო საჭქეს, — წინ-სვლად
არ შეუბრძნდება, ხოლო თუ ერთი აკეთებს და მორე-
კტიდის, ამის ნაშრომ-საჯავს, მამინ ბროგურსის ჩარხიც
უსწორ მასწორად დაიწყებს ტრიალს. ვინ არ იცის,
რომ მარტო თავისის მიდამ-კავრძოს და თავისიანების
გაცნობა, შესწავლა შორს ვერ წაიყვანს გაცნ, რომ სხვის
დაკვირვებლად თავის თავის ცოდნაც შეუძლებლია. ვინ
არ იცის, რომ სხვათა კრთავან გამოცდელეკვირებული ერთ

მუედანოსს წაჭტავს, რომელაც საჭაოხედ სრულად არ
ხრუნავს და მხოლოდ თავისს სულს აუდრებს შემოჭ-
მედს, რომ ასეთი ერთ დაჭქათებული და უსაყოფია. ვინ
არ იცის, რომ ეკვლას შეგნებული გეამი სხვისის მავ-
ლითებით ცხოვრებს, მხოლოდ ამ მავალითებს ვერ
უჭირდება, სწავლობს, თვისისად და შემდეგ თავისი-
ურებს. მაგრამ კმარა, ეს ეკვლასთვის ცხად უნდა იყოს.
ჩვენ მოკვლად შეეხით იმ მიხეზნა, რომელთაცანდ
წამოსდგება, ჩვენი ფაქროთ, ზემორე მოხსენებული
გულ-დაწყვეტილი მოკვლას — ჩვენი ხათარგმნი ლიტერატუ-
რის სიღარიბე და თხანდ იმისა უჯრავსობა.

თავი და თავი მიხეზნა დასახლებულ მოკვლენისა
მდგომარეობის ჩვენის მოხარდის დგმის აზრდ-წროინის
წეს-წობადებაში. ჩვენი მოხარდა დგმს თვით დაბადების
დღიდანვე მოკვლებულია დედა-ების შეთვისებას, შესწავ-
ლას, დაკვირვებას, მოკვლეთ ვთქვათ, შესისხლბორებას.
მოისპო ქართველ ოჯახში დარბადადური მუსაიფ-საუბ-
რა, გაჭქრას დანძუ და მუაფიო ვიღო დედა-ებისა აწი-
ნდელს ლიტერატურაში! ეს ხომ შეურყეველი ჰქმნისობე-
ბაა, რომ ბავშის კარგას და ცულს მხარეებს ბავშვისობა-
ვე ჩავტებას საფუძეული, რომ ამ საფუძეულის ჩანტდება
ეკვლასზედ უბირეულესად დედაა. მაგრამ რაღა საფუძე-
ლი, სადაური დედა! ჩვენი ძეგლი დედაების სულის კოკო-
ბა, გულის ნადები, მავის ცქმა, იმთო სატრფიადო სა-
განი, საუბეროოდ, აღარ სუფევის აწინდელ დედებისა-

თვის! ეს უკანასკნელი, როგორც ჩვენს ხსენებულ ნაშრომებში ნიჭიერად დავუკავებთ იმითი ტონი, ასე განიხილავს:

„მომწონს კალინი, მაღინი,
მეფის ვარდები და ილი.
სამშობლო რასა მიქვიანი,
მეწყობსაღ ვაულოო“.

აი, ასეთ დედების ხელში კულუკა საფუძველი ჩვენს მოხარად დგამს, რომლის წარმომადგენლები უნდა ჩადგინო ჩვენის ცხოვრების სთავაზუმი! კია, თუკანის დამხობაჲ! ამ ნაირ დღისი ხელში ახრდალი ბავში ნახი, უძაღლილია, ბუნების შეუფერებელი სწავლებით მიმსწავლებული, შედის სკოლაში. აქ იწყება ბავშვის ცხოვრების ახალი ხსენი, მაგრამ არა, უკარგად, აქ ნაირადღე ჩვენსთვის ზორდაზიორი გარემოებება. აქ ისეთივე რაიგი სსსრდებუბენ ბავშში, როგორც თუკანში იყო ხოლმე ნსსსრდებუბი.

ასეთის ნადავადან აღმოჩენებული და ასეთის ნადავად აღმდგარი ბავში თანდათან ასევე შედის სსსწავლებლიან სსსწავლებელში განადის და დასასრულ სწავლა-მეცნიერებით აღჭურვილი ბრუნდება თავისი მამულად. აქ ეს განაუცნობული კაცი უკარგდება-რა თვისთა გარემოება, რადანაც გრძნობს, რისდაც გაკეთება სწავდა: აქთი ეგრე, აქთი ეგრე, მაგრამ ამადა, არა გამოადის რა! ცხადია, რომ ის თავდაპირველად, ლოკისი სიტუებთი, tabula rasa ახლა მხოლოდ ლაქებთა და ტუჭებით აჭრებებული დასგა-ლასამის თეთონანც ქტტობის იგი და ცოტადანდა მთხრ თავის-თავის განსწავლებლიან თხოვეტი და თც წლობით ნსწერთნ-ნსსრდის ბუნების გადჭმის და განსწობება! ამ ნაირ გარემოებათა მყოხებით ჩვენ თეთონანც ახლებით ჩვენზე უმღერების, უკარგისობის და შედამების გულგრილ მოწმებდა, ამის დასამტკიცებელ მაგალითების მოტანას შორის წსსკლავი არ ეჭირება.

არა ერთხელ შემითხვევათ, მეთხველო, გახვითი ამოკეობითი ამ გვარს ახალი ანბავი: „უკონის ახალ-გახდას N უთარგმნის ქართულად წიგნი „უ“, თხზულება ბ. ჩს და ამ მოკლე დროში დასტამბავსაც უბრებოსო. ამასთან უთოვად ისიც შეიძინევათ, რომ დასსწავლებული თარგმანი არა თუ ამოკლე დროში,“ ანამდე სულაც არ ღირსება დასტამბავს. ამ ნაირი მოკლეს კადეე იმდენად თულ-სწინით არ არის ჩვენში, რადგან უკლავს არ ქსურს ახალ-დაწვებულის სსჭმის გამოჭეკენება, მაგრამ სამატიოვად მიანებ-მოანებდეთ თქვენთა ნაწინობთა და მეტობროთა შორის. უსათოვად სმირად წაწვებებით თავსე თქვენს მეტობრებს, როცა იმით წინ უძვეთ წიგნები და აჭრებებული ტუჭები. ეს განსვლეთ თარგმანი, თუნდ ირთიანადღერი ნსწარმოებაც, რომელსაც, ეს ეს არის,

უკარგისობის გამო, უკარგით თავ უკარგენ, რომ იქ სამდრადისოდ დაიწყებას მიერეს; ან არა და თანამოწონედ უდგენს თავისი მიმავლს დედებს, მაგრამ, სსმწუხროვად, სისუსტის დლი, ეტყობა, თავიდანვე დაწყებოდა.

დაწმწუხებული უნდა იყუთ, ეს ახრი (თარგმნისი სიძნელის შესახებ) რომ უნსოვლს განდსკეთ, დიდად განკრთივებული დარჩება. ასეთის ჩვენის მდგომარეობის მიხეცად ის უკარგულად, ჩვენს უნსობას, ჩვენის დედა-ინის სილატუკეს, უკარგისობას და სიკლეურეს დასასხვლებს. სსსკვან მართლად და ამ გვარის მიხეცებით თუ ანსსხებას ლიტერატურის ნსვლ-ღირსება, თორემ სსსკვან არა არის რამეკლეობაში მისსხვება. ჩვენში კი ასე არ არის. მართლდაც მეცნიერთა ახროთ ამ გვარის ბუნება და ნსწე შუა იფოთა, ნსხვრობის, რომელსაც დედა-ინსკლ არ შეუთავისება სწავლა-მეცნიერება, მაგრამ ქართულს მისიც, ამ დღემის და დაჭეკითების დროსაც კურთან უთავისებას უნსობას. ჩვენი დედა-ინს ხომ სრულებით არაფერ შუას. იმის ფორმების სიძნელეებს, იმის მრავალფერობას, მისხვრა-მისხვრას და ნსწან-წვლანობას არა ერთი და რაი დანიკვისკო-ფილოლოგი გაუჭეკირებათა ხოლმე. მაგრამ სსჭმე მოხმარება და გამოყენება. და ეს უკანასკნელიც მხოლოდ მისინ არის შესაძლებელი, თუ წინდა-წინვე ნადავ-ხვადგო ქტტობითი მომსახვებული. რა, ქტტანს კარგმა ნიჭიერმა კაცმა, თუ იმის წინ არა გამოკლეულდა რა, არა შემუშავებულდა რა, არა დაწერილდა რა, მოკლედ რომ მოტნათ, თუ იმის წინ არა დაკვეთებულდა რა! რა შუაშია ბუნებობა მდიდარი რა, თუ იმისი კანონება ვერ შეუსწავლათ. ვერ შეუთავისებთ, თუ ამ მდიდარ ენას ვერ დაჭეკტრანებას! ჩვენს ცხოვრებენ ამ სურათს წარმოადგენს. იმ დროს, როცა დასსვლეთ ვერმანში სსსკვან-სსსკვან მეცნიერებამ და ხელთარებამ იფოთები განსვლად და სუერხვოვო სსწარმოვით ზრდა იყო, ჩვენისტრობულითა მიხეცობა მეოსებით სსმხნელის წველადით ვითავით გარემოცვლია. იმ დროს, როცა სსწარმო იყო, რომ კვლად-კვლად მისდევებოდა მოწინავე ერთს მრთოტრესს, ვისაც დაბაბუნება და დაქვიებათ არ უნდადა, ჩვენში სსმხნელი შინაგანი და გარეგანი არვედარება სთეივდა. მოკლედ რომ ვთქვათ, თანამეცნიერების დროიდან მოკლებული, ვიდრე მეტობრე სსუჭეების სსმთვ წვლამდე, ჩვენს ვრს სრული ესუთებოდა, თავისუფლად ამოსუთთქვაც არ მალედა. სსმთვ წვლებში კი ჩვენი ვირც სსხვით ერთს ტავებში მოჭეკვა, გათავისუფლდა, მაგრამ გათავისუფლდა მხოლოდ de jure (კანონით) და სსჭმით კი ბეკრად წინ არ წაუჭეკია. რაც უნდა ყოფილიყო, გათავისუფლებს ხომ მეცნიერ-მკლეულის ამ მხინვე ვერ გუჩენება. ვრამ, რომელსაც აქამომდე სსწარმო-ბოროტო სსვანად თავისი ყოფის გაჭნდომოდა, როგორ შესსვლდა ამ მოკლე დროში თავისი მეყრნელის, გულ-დამშვიდებულის მეცნიერ-მკლეულის შობას და ახრდას! და ავი ამი-

ტომარ ჩამოგვეთავი და დაქმნებულნი ამიტომაც არის, რომ ჩვენ სამეცნიერო ასპერსიკედ :რათის ტაკეობა შეკვიდრდა; ამიტომაც არის, რომ სამეცნიერო ტრემინოლოგია არა გუქვს შემოქმედებულა და გამოკვლეული; ამიტომაც არის, რომ ჩვენ,— ღვიძლ ქართველებს, ქართული არ გუქვს და უფრო ქანსად რეპერტუარი მოგვიწონს! იმის მაგონად, რომ აწინდელს ჩვენს ვილანკანად კუთვნიან სსკებს და კეთსლურად, თუ რამდენად დაწინაურდა და შემოქმედა იგი ათისა და თხუთმეტის საუკუნეობის განსაზღვრებაში, ამის სამკვიდრად განზომ, იძულებული ვართ მუთათითა მათ, როგორც ავღალით, ჩვენს ძველს-ძველ დედა-ქანსად და თანაც ავღაპროთ იმთ წინაშე, რომ აწინდელი ჩვენი ვილან და ქან ძველას სუსტი აწინდელი არ არის!

ახლა წარმოვიდგინოთ, რომ ამ მდგომარეობაში მყოფი ახალ-გაზრდა შეუდგა რომელსმე სამეცნიერო ნაწარმოების ქართულად გადმოკეთებას. კისტკათ, კადრებ გადმოიღო ერთი ბერძენი, ორი, მთელი თავი. ახლა კიდევ უფრო გულ-მოკლებდ დახვდა მორე თავს, მაგრამ, დასეთ უხედავებს, ავტო მესუეთ შექმნეს სტრქონში წაწედა ერთს-ორს რადაც, თავის-თავად უბრალო, ტრემინს, მაგრამ ქართულად კი ვერც ერთი სიტყვა ვერ შეუფარდა. ამ გვარ განსჯისთვის თან-დასასწავლად აწინდელს დეკლარაციას, დეკლარაციას. ჩვენს მთარგმნელს, კისტკათ, მიმართა ამ საშუალებას და ახლო ხელში განსჯილებულს ჩუბინაშეფდის დეკლარაციას, გადართურდა და განერდა იქ, ხადრ უნდა იყოს საჭირო ტრემინის სხსნა-განმარტება. თითონ წარმოადგინეთ იმისა განკვირებებს, როგაც ის იმ სიტყვის განმარტებას სრულებით ვერ ქმალლობს დეკლარაციას და სხ, თუ ქმალლობს, ავტოს სხსნა კითხულობს: **Сангвиниикъ** ცეცხლის კერძი, ვისაც სისხლს სჭარბობს. **Лавა**, ნივთი ალმოტრეებულნი ცეცხლს მფერავლითა მათთან და სხვა ამ ნაირები. კისტკათ, ამ გვარ ერთსა და ორს ტრემინს გზა აუჭრია მთარგმნელსა, როგორც ამის პროექსორი ჩუბინაშეფდი შერებს და განსაგებო შრომას. მაგრამ დასწვეული დემონი, ავტო კადრ ტრემინის! ქვეით კადრ ტრემინის.. უნა ქ ქ კადრს მთელი მჭერავს სამეცნიერო ფერმულებსა, ცნობილობსა... რომელთა დაძლევა არ ძალუქს მთარგმნელს! ქ ბურს წაგლებას და თავის მტრეებს შედეგ სასოწარკეთაში კვლავ ჩვენი მთარგმნელი, თვალბუმი რეპრეზენტორული აფურთხება თავისს ნაკაუ-ნატრუსს და უფროში აგდება სოადს სანარდასოად. ამ ნაირ უთავში ვარდება არა მარტო უფრო ქანაც მთარგმნელი, არამედ ყველა, ვინც კი სამეცნიერო რისამე შეთხუა-შედეგანს განიზრახავს.

ახლა ვაკეთებთ, როდემდის უნდა ვყოთ ასეთს არა სხატრულ უთავში? ნუ თუ მართლად და ეს უფროს ნუბელი სხანა? ნუ თუ ჩვენი სასოგადობა არ სჭრებობს

ამ სიტუაციას? ნუ თუ ასე გულ-გრილად უნდა შეიკრიბოდა იმ გულსაგად მოკლებულს? დემონი დაკეთავროს! ამ უგანსწრულ წლებში, ჩვენს სასისხარულად, ჩვენი სასოგადობა თან-და-თან აღვიძებს, სიფიქრულს იხსნს, შრომას ჰვადებს ხელს: ახრსებს სსკ-და-სსკ ამსანგობათა და სსკა. რავი სურთო ძლით მუშაობის სარგებლობა შეიკვიანთ, რავი დაწმუქდით, რომ შეერთებული ძალ-ღონით ვიკვლითა მტრს და უწინდრ განაკვირებთ, უფრო დროს ვალს დაწინაურებ ჩვენს ცხოვრებას,— აქვს იმდენ უნდა ვეიზობით, რომ ამ განსჯილებას, სამეცნიერო ტრემინების შემოქმედებლობას, უფროს ვურადღებებს მთარგმნელს ჩვენი მოწინავე სასოგადობა და შეერთებული ძალ-ღონე-მუთათითთი შექმედებს. ურავო არ იქნება, ჩვენის აზრით, რომ ქართველ დიკრატორთა ამსანგობასა და დაწინაურებთ და მას დაწინაურებდით ამ სიტყვაში მეთაურ-წინამძღოლობას. მართლაც არც ასე წყაფვადებულნი ვართ, რომ თუ კი მოკინდობით, ეს სიტყვა ვერ განსაჯავთ, ვერ მოკვირავთ. თითო-ორლად მკინებულთა სსკ-ლით აღჭურვილნი ზინიერ მოკვირებებს, ხსლურთ ენის მცოდნენი, ძველი ტრემინებისად და სსკა. შრომად მიხდობებს და შეერთებ-შეკვირებებს გვეჭირვებს, თორემ აქ დაუძლეული არა არის რა. იმის გვირავის მოკვირებას, დასასწავლელს, რომ ზინიერული ნბავით სრულად და უხალო იყოთ. თანდა-ზინიერადვე სსკ-როს წერად მივიღოთ, განიხად დაჯადობით, რომ უთავლი მკინებულნი ნაშრომი, დასასწავლელი ამსანგობის რედაქციით იბეჭდებოდეს. ავტო, ავტო რები ურს არ ქყოფენ ამ აზრს, რადგან შრომად ამ საშუალებით შეკვირდება აწინდელი ტრემინების სმარებას აწინდერევის მონსობა და ერთს დანსჯელ დაყენებს. ამისთან უნდა დაჯავლოთ ამსანგობას თავისის მოქმედების გვერდს შედეგ-შემოქმედებს. ამსანგობამ თავისი მხრით უნდა დაჯავლოს თავისს წევრთა და ავტოვე უელს მსურველთა, მის მიერ შემოქმედებულ გუბიის სულმძღვანელობით სიტყვიების და ტრემინების შეკვირება, განმარტება და ამსანგობის სამმართველოში წარდგინა. დაწმუქებული უნდა ვიყოთ, რომ ამ გვარ საშუალებით მოკლე დროში სკამო მსსლას მოგროვებებს, რომლის განხილვას, შემოქმედება და გამოცემას ამსანგობის უნდა ედგას ავღად. ამ ნაირ მოქმედებით ცოკათი მთარგმნელი შეიკვირებთ ტვირის, ცოკათადვე მთარგმნელს წინ წავადებით ბოვის. ასე თან-და-თანობით თუ რასმე გავლებით, თორემ ბავშვები, ყველამ ვიცით, ერთსავე ვერ დაჯავრდებიან.

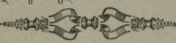
რად იწუხებდით თავს ამდენის დაწინაურებთ, ვერძობ მოკვირავს ჩვენ ზოგადი მეთოსეული ამ შენიშვნის მთარგმნეობას შედეგ. — სრულებით ავტოს ცხელ ტრემინების უქმლობას, რადგან ჩვენ-განთავლებულ-განკვირებულნი ქართველნი-ერთ-ერთი ჩვენს ქანსად ვარგად წაკვირებთ და შეკვირებთ სამეცნიერო ვიკუნებსა. დაჯვისსხულებქ კიდევ იმ ვარგობას, რომ

ნათარგმნ წიგნებს ჩვენში გასავალი არა აქვს. რომ გამო-
მეცლები უარაღობენ, რომ ჩვენ იმოდენა შეძლება არ
გაქვსო და სხვა. ჩვენ გეთანხმებით, მაგრამ ხელს ჩვენს
მასწავლებელ დაუდეთ უფრო სრული შეხედულება, რომ
ჩვენ სძულს-სძულ წიგნების გამოცემის საშუალება არ გვაქვს,
რომ ნათარგმნ წიგნებს ჩვენში, გასავალი არა აქვს, მაგ-
რამ, ერთი მისობისათვის, კისა ბრალად ვსა? ჩვენთვის, ჩემო
ბატონო! დედა-ჩნისად ნათარგმნსა მე არ გვათხოვლობ,
მეორე, მესამე და სხვა ათასი და ათი ათასი ჩვენისთანა.
ხელს გეთხოვით, საიდან და როგორღა ურნდა ქმონდეს
გასავალი? იგივეთ თქვენ, გოგადით ჩვენ, იუდაოს მესა-
მე და გასავალიც მისინა ექნება, გამოცემლებიც არ იზა-
რადლებენ და ერთის გამოცემის საშუალებით მეორესაც
გამოსცემენ. ასე არ არის? მე რად მინდა ქართული

თარგმანი, როცა უნდა ენაზედ უფრო მეტსერება წაგი-
თხვა-შეგადინებოდა, * მიხარსხებით? რადა? ნუ თუ უმჯო-
ბესი არ იქნება, რომ ბოკალის ისტორია, დარვინის გამო-
კვლევა და სხვა ამ გვარი ნაწარმოები ფრანგულად და
რუსულად ნათარგმნა არ წავაითხოვთ, არამედ ქართულად?
სხვა ერთ ამ რწმუნებისასა ეუდა და ჩვენ რაღა დიქორთი
გაგოვწერა,— არ ვიცი! მაგრამ აქ იფარება ჩვენი გად-
გვარებისადმი მისწრაფება... შეიძლება ასეთი ჩვენი მდგომ-
არება, ასეთი დარება, გაქარწულება!... და ჩვენ სხვა რა-
ღა გვეთქმის, ბოკალის არ იყოს, რომ:

„გადაგვარების მოსურნე
ბუნებისაგან კრულით,
მისი პირადი ღირსება
ყოველგან დანაგრულია!“

თ. კიკვიძე

საღვთო ლექსები

(უკუა-ნიჭა და გ. აჟმანოვი-ის)

არად ნამყოფო, ირემო,
ვესულენებიან მთისაკე! ¹⁾
ეგრევე შენ, კარავე ქალაო,
კარგისა ეფაცისაკე!

მთევარეო, ღრუბლიანშია
ჯოვთა ვერ მიძოვებდია?
ძველი დეკარგე მოყვარე,
ახალს ვერ მიშოვებდია?

ძილო, ნურას მეძინები,
ხანს არა ვარ ძილისასა;
მამინის დამეძინოდი— ²⁾
ხეენას ვიყო ქალისასა!

კახეთის ბოლოს გუგული
ხმის ტბილად ამოუშვებო;
ჩვენის ქალღმის სურვილი
კაცს მოჰკლავს, არ გაუშვებო!

არწივის ბოლო მოვხეილევ
დილოზე თიერთელიანი,
ეყამ რომ ქალას აკოცოს,
რად არის სირხეილიანი?!

¹⁾ ვესულენებიან—სული მოდის; ²⁾ მამინის—მამინ. ³⁾
ეს ლექსი ბარში ასე გამოიხონია:

გზა სიარულმა დალია;
სიძი ქვა წყლისა დენაჲ.
გოგო და ბიჭი დალია
ერთმანეთისა ცქერაჲ!

როგორც ატყობთ, ლექსი ერთი და იგივეა, საყურადღე-
ბო ამ ორივე ლექსში სიტყვების სხვა და სხვაობაა; არამედ
გარეგანი ფორმით შენიშვნის ღირსია აგრეთვე, რომ მთის ხა-
ლენებში, ნაშუქნავ ფშავლებში სიტყვებს: „გოგო“, „ბიჭი“,
კაცის ყური ვერ გაიგ ანებს. ეს ამ ლექსებიდანაც აშკარადა
სჩანს.

რა ლამაზი ხარ, ღმობო,
შუა მინდორში, ჯერანო!
ქალავ, მწამებენ შენს თაესს,
ფეიცე, და არა შეგერანო!

ამოღული, მარჯალიტო,
ნავებარში ჩადევ წყალო!
არც ავეთი ლამაზი ხარ,
რა თაეს იმადლები, ქალო!?

თივა, მთიბლების ნათიბი,
ორმების ნაველარია.
არ გეინდა კარვა ქალო,
ბევრის ყმის ნახელარია!

გზა-სიარულმა გაციეთა,
სალი კლდე წყლისა ნჩქლევამა.
ქალი და ეფი გალია
ერთმანეთისა კვლევა!

ბურნიტუც მამაწინე,
თამაჰკუც ჩამიყარეო.
თუ სურვილი გაქვს, აქ იყავ,
თუ არა,—გამეყარეო!

ამიარე, ჩამიარე,
ფეხი ჩამობრალუნეო;
თუ ბეილაში ვერ მამხედო,
ხელი მამიკალუნეო!

გაღლითი თეთრი თხა ჰმოედა,
გამოღლით მუცელ-გიშერი.
ბაბა საით რას მოგვივალ,
ქალო, თუ არა მიშეილი?!

ქალო, ჩემვე გამეყრე, (გამოიარე)
გამოლოლე დეკულო. (უშობელი)
შენის გამოისობითა (შენ გამო)
მეამ მიყვარს, ე წყუელი!

ქუთაისის თავად-აზნაურთ საადგილ-გამულო განკის გამგეობა

საუოველთობად აცხადებს, რომ ამ ბანკის წესდების მე 16 § ძალით ბანკის გამგეობის სადგურში საზოგადო ვაჭრობით გასწავილულ იქმნებიან სსენებულს ბანკში დაგირავებულნი უძრავნი მამულნი ქვემო აღნიშნულთა ზირთა, შესწავლად გარდასასადათ შემოტანლობისა გამო.

გასწავლავ მოისწობა მხოლოდ იმ მამულებისა, რომელთა მეპატრონენი, თანხმად ბანკის წესდების მე-19 §-ისა, შეავსებენ ბანკის გარდასასადას და თან განცხადებათა ხარჯებს.

ვაჭრობა დაიწყება ქვემო მოყვანილის თავნი ფულიდან ზედ დამატებით სხვა-და-სხვა შეუვსებელის გარდასასადასა, მამულის გასწავილად დანიშნულზე ხარჯებისა და საზოგადოდ ეგულა იმ ფულისა, რომელიც ბანკს თვისის მოვლის სამაგიეროდ დაუსრავას; ბანკის ხან-გრძლივი ვადის თავნის მოსწობა შეიძლება ამავე ბანკის კიროსი ფურცლებით, რომელნიც მიიღებიან სახელდობრივის ფასისამებრ მანეთი მანეთად და აგრეთვე შეიძლება გადატანილ იქმნენ შეიდეველზე; ხოლო ვადსზე გადასასადადი და სხვა გვარი ბანკის სასწავლრო ფული უნდა შემოტანილ იქმნენ ნაღდად.

ვისაც ვაჭრობაში მონაწილეობის მიღება ჰქსურთ, მათ შემუღლიათ გასწავიდელო მამულთა აღწერილობის და საბუთების განსილვა ბანკის სამმართველოში.

თუ ეს ვაჭრობა არ შესდგა, მაშინ, ბანკის წესდების 24 §-ის საფუძვლით, ინიშნება მეორე და უკანასკნელი ვაჭრობა.

187/12 წლიანნი სსხსნი.

ქ. ქუთაისს.

დარასველიძის მიხეილ ერასტის ძის: ორპირის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მიწა 312 კვად. საჟ.

თურქაისა მამუჯა კოსტას ძის: ეოკხალის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მიწა 2330 კვად. საჟ.

მემკვიდრეთა ჩარუჭოვის ელისა ზედ სიმონის ასულის: გველის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის დუქნები სარდაფით და მიწა 1031/2 კვად. საჟ.

დასასამეთა: ნესტორა და სამსონ მიხეილის ძეთა: სათავილა ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის დუქანი და მიწა 20 კვად. საჟ.

მოშაშვილი მანუაზ მარდახას ძე: გელათის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი მიწით 57 კვად. საჟ.

სარსასია ევნატე ივანეს ძის: ობორის შესახვევში ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 92 კვადრ. საჟ.

მემკვიდრეთა ფარცხანიძის ივანე დავითის ძის: მიხაილის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის დუქნები და მიწა 501/2 კვადრ. საჟ.

შეაფერასა მიხეილ ივანეს ძის: პოლიციის ქუჩაზე ორი ორ-სართულიანი სახლები მიწით 300 კვადრ. საჟ.

კოახიძის ალექსი სიმონის ძის: ბალახვანის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 455 კვადრ. საჟ.

ჩოკვაძისა ვასილ ოკროპირის ძის: ოპირის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 479 კვადრ. საჟ.

ღარტაქიფანიძის ნიკოლოზ გიორგის ძის: მესხეთის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ხის სახლი და მიწა 667 კვად. საჟ.

რუსიძის ლევან გიორგის ძის: ოპირის ქუჩაზე ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მიწა 481/2 კვადრ. საჟ.

მემკვიდრეთა ზაფხიძის ნიკოლოზ ენოქის ძის: ქარაფან-სარაის ქუჩაზე ერთ-სართულიანი ქვითკირის დუქნები სარდაფით და მიწა 36 კვადრ. საჟ.

მემკვიდრეთა იოსელიანის გიორგი ზურაბის ძის: თბილისის ქუჩაზე ორ-სართულიანი სახლი და მიწა 440 კვადრ. საჟ.